

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie

LWA.410.019.04.2021

Pan
Jacek Małek
Kierownik Zakładu Wodociągów i Kanalizacji
W Wierzbicy
Ul. Kościuszki 73
26-680 Wierzbica

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/102 – Gospodarowanie zasobami wodnymi przez przedsiębiorstwa wodociągowe w gminach wiejskich

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy ¹ ul. Kościuszki 73, 26-680 Wierzbica
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jacek Małek, Kierownik Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy ² , od 17 września 2018 r. (akta kontroli: tom I str. 2-5)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie organizacyjne, kadrowe oraz finansowe do realizacji zadań. 2. Wykonywanie zadań z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi. 3. Nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2021 (do czasu zakończenia kontroli) oraz dowody sporządzone przed okresem objętym kontrolą, mające związek z kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Warszawie
Kontroler	Ilona Bożek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/69/2021 z 21 kwietnia 2021 r. (akta kontroli: tom I str. 1)

¹ Dalej: Zakład lub ZWiK.

² Dalej: Kierownik.

³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

W kontrolowanym okresie Zakład wywiązywał się z realizacji zadań w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków. ZWiK posiadał wymagane prawem pozwolenia wodnoprawne dla trzech ujęć wody i dla oczyszczalni ścieków, wypełniał obowiązki określone w tych pozwoleniach, prowadził bieżący monitoring sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i jakości wody oraz podejmował skuteczne działania w przypadkach awarii sieci wodociągowej lub przekroczenia parametrów jakości wody. Zakład wywiązywał się z obowiązku uiszczania podwyższonych opłat za usługi wodne, świadczone bez wymaganych pozwoleń dla dwóch ujęć wody. Prawidłowo zabezpieczono i oznaczono strefy ochrony bezpośredniej.

ZWiK nie dysponował natomiast wystarczającymi środkami finansowymi pozwalającymi w szczególności na realizację inwestycji zwiększających zasięg sieci kanalizacyjnej oraz podejmowanie działań mających na celu ograniczanie awaryjności sieci oraz strat wody.

Stwierdzone w wyniku kontroli NIK nieprawidłowości dotyczyły m.in.:

- nieopracowania zakresu zadań, uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych, opisów poszczególnych stanowisk pracy oraz aktualnych zakresów obowiązków dla pracowników zatrudnionych w działach technicznych,
- niedostosowania, w wymaganym terminie, Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków do ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków⁵,
- nieprzeprowadzenia okresowych kontroli stanu technicznego sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz części obiektów budowlanych na ujęciach wody i oczyszczalni ścieków,
- nieprzekazywania do Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie⁶ i WIOŚ informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych,
- [...] ⁷.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁸ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

1. Przygotowanie organizacyjne, kadrowe oraz finansowe

1.1. Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy to samorządowy zakład budżetowy utworzony w 2002 r.⁹ do realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków.

Przedmiot działalności Zakładu obejmuje: utrzymanie i eksploatację urządzeń wodociagowych i kanalizacyjnych, pobór i uzdatnianie wody, świadczenie usług w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. z 2020 poz. 1200 ze zm... Dalej: ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę.

⁶ Dalej: PGW Wody Polskie lub organ regulacyjny.

⁷ Na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 2176, ze zm.), dalej: ustawa o dostępie do informacji publicznej i art. 10 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 459), NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie tajemnicy statystycznej.

⁸ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁹ Uchwałą nr XXX/290/2002 Rady Gminy Wierzbica z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie utworzenia zakładu budżetowego p.n. „Zakład Wodociągów i Kanalizacji”, z dniem 1 stycznia 2011 r. na podstawie Uchwały Nr. III/20/2010 Rady Gminy z dnia 28 grudnia 2010 r. Zakład przyjął formę samorządowego zakładu budżetowego.

ścieków oraz prowadzenie inwestycji z zakresu rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowej i kanalizacyjnej¹⁰.

Działalnością Zakładu kieruje Kierownik posiadający pełnomocnictwo Wójta do składania oświadczeń woli oraz zaciągania zobowiązań w imieniu Gminy Wierzbica, w zakresie działalności Zakładu. Bezpośredni nadzór nad ZWiK sprawuje Wójt Gminy Wierzbica.

(akta kontroli tom I str. 2-20)

W Zakładzie funkcjonowały trzy komórki organizacyjne: Dział Wodociągów, Dział Oczyszczalni i Przepompowni Ścieków¹¹ oraz Dział Finansowo-Administracyjny oraz Obsługi Klienta i Windykacji¹². W regulaminie organizacyjnym Zakładu nie wskazano zakresu obowiązków i kompetencji ww. komórek organizacyjnych.

Z wyjaśnień Kierownika wynika m.in., że do zadań Działu Wodociągów należał bieżący nadzór nad pracą ujęć wody i sieci wodociągowej, a Działu Oczyszczalni – bezpośredni nadzór nad pracą oczyszczalni ścieków, przepompowni oraz sieci kanalizacyjnej¹³. Dział Finansowo-Administracyjny zajmował się m.in. wystawianiem dokumentów sprzedażowych, opracowywaniem harmonogramów poboru wody, ścieków, osadów ściekowych do planowanych analiz fizykochemicznych lub bakteriologicznych, odczytywaniem wodomierzy i opracowaniem taryf.

(akta kontroli tom I str. 15-19, 48-50, 51, 54, 55)

W kontrolowanym okresie Zakład zatrudniał od 20 do 21 pracowników¹⁴ w łącznym wymiarze od 18,75 do 19,75 etatu. Zatrudnienie w Dziale Wodociągów wahało się od sześciu do siedmiu pracowników zatrudnionych w łącznym wymiarze od 5,5 do 6,5 etatu¹⁵. W Dziale Oczyszczalni zatrudnienie wynosiło do 30 czerwca 2021 r. osiem osób (8 etatów). Z dniem 1 lipca 2021 r., w związku z przeniesieniem jednego pracownika do Działu Wodociągów, stan zatrudnienia zmniejszył się do siedmiu osób (7 etatów). Stan zatrudnienia w Dziale Finansowo-Administracyjnym nie ulegał zmianie i wynosił sześciu pracowników (5,25 etatu), w tym pracownika zatrudnionego na stanowisku odczytywacza (0,25 etatu).

(akta kontroli tom I str. 21, 48-50)

W Zakładzie nie opracowano opisów poszczególnych stanowisk pracy. Nie sporządzono również zakresów obowiązków dla poszczególnych pracowników z Działu Wodociągów oraz Działu Oczyszczalni, co przedstawiono w sekcji *ustalone nieprawidłowości*.

Kierownik wyjaśnił m.in., że pracownicy byli zaznajomieni z zakresem swoich czynności podczas indywidualnie przeprowadzonych instruktaży stanowiskowych.

(akta kontroli tom I str. 51, 55-61)

Kierownik Zakładu odbył szkolenia w zakresie warunków przyłączenia do sieci wodno-kanalizacyjnej oraz aktualizacji Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków. Szkolenie o zawieraniu umów o zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków odbyły dwie pracownice Działu Finansowo-Administracyjnego¹⁶. Główna księgowa ukończyła szkolenie w zakresie opracowywania taryfy dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzania

¹⁰ Regulamin organizacyjny wprowadzony zarządzeniem Kierownika ZWiK z 30 listopada 2017 r. zmieniony zarządzeniem z 17 września 2018 r.

¹¹ Dalej: Dział Oczyszczalni.

¹² Dalej: Dział Finansowo-Administracyjny.

¹³ Zadania te realizowano przez bieżące monitorowanie pracy odpowiednio ujęć wody, studni głębinowych i sieci wodociągowej oraz oczyszczalni, przepompowni i sieci kanalizacyjnej, bieżące prace konserwacyjne i eksploatacyjne urządzeń wodociągowych oraz kanalizacyjnych, prace związane z usuwaniem awarii.

¹⁴ Stan zatrudnienia na 31 grudnia 2018 r. i 31 grudnia 2020 r. wynosił 21 pracowników – 19,75 etatu, stan zatrudnienia na 31 grudnia 2019 r., 30 czerwca 2021 r. wynosił 20 pracowników – 18,75 etatu.

¹⁵ Na 31 grudnia 2018 r. i 31 grudnia 2020 r. zatrudnionych było siedmiu pracowników – 6,5 etatu. Na 31 grudnia 2019 r. i 30 czerwca 2021 r. zatrudnionych było sześciu pracowników – 5,5 etatu. Na 1 lipca 2021 r. stan zatrudnienia wynosił 7 pracowników- 6,5 etatu.

¹⁶ Główna księgowa i referent ds. księgowości.

ścieków. Pracownicy zatrudnieni w działach technicznych¹⁷ posiadali wieloletnie doświadczenie zawodowe¹⁸, oraz m.in. świadectwa kwalifikacyjne E uprawniające do zajmowania się eksploatacją urządzeń takich jak pompy, wentylatory, aparatura kontrolno-pomiarowa itp.

(akta kontroli tom I str. 22-50)

Z wyjaśnień Kierownika wynika, że struktura organizacyjna ZWiK nie jest adekwatna do potrzeb, Zakładem powinien kierować dyrektor, a bezpośredni nadzór nad dwoma działami technicznymi powinni sprawować kierownicy z odpowiednimi zakresami obowiązków. Stwierdził, że obecnie sam wykonuje większość zadań. Kierownik nie występował do Wójta o zatrudnienie dodatkowej kadry zarządzającej. Jednocześnie oświadczył, że będzie zabiegał o zmianę struktury Zakładu.

(akta kontroli tom II str. 133)

1.2. Długość sieci wodociągowej Gminy Wierzbica, wg stanu na 30 czerwca 2021 r., wynosiła 78,5 km i zwiększyła się w kontrolowanym okresie o 0,7 km. Liczba przyłączy wodociągowych wynosiła 2245 i zwiększyła się w ww. okresie o 456. Woda pobierana była z pięciu ujęć, zlokalizowanych w Wierzbicy, Zalesicach, Polanach, Rudzie Wielkiej i Rzeczkowie. Długość sieci kanalizacyjnej wynosiła 18,2 km.

W poszczególnych latach kontrolowanego okresu liczba budynków w gminie wynosiła:

- w 2019 r.– 2207, w tym 1789 podłączonych do sieci wodociągowej i 342 przyłączonych do sieci kanalizacyjnej,
- w 2020 r.– 2400, w tym 2231 podłączonych do sieci wodociągowej i 419 przyłączonych do sieci kanalizacyjnej,
- w 2021 (I półrocze) – 2462, w tym 2245 podłączonych do sieci wodociągowej i 419 przyłączonych do sieci kanalizacyjnej.

Korzystanie z sieci wodociągowej umożliwiono 98% mieszkańców Gminy. Z sieci kanalizacyjnej korzystało, wg stanu na 30 czerwca 2021 r., 34,1% mieszkańców i odsetek zmniejszył się w stosunku do stanu na 1 stycznia 2019 r. o 0,6 punktu procentowego.

Liczba umów o zaopatrzenie w wodę wynosiła 2290 w 2019 r., 2396 w 2020 r. i 2447 w 2021 r. (I półrocze). W kontrolowanym okresie zawarto łącznie 250 tego rodzaju umów, w tym 92 w 2019 r., 106 w 2020 r. i 51 w I półroczu 2021 r. Umów obejmujących odprowadzanie ścieków było odpowiednio: 605, 607 i 610¹⁹.

(akta kontroli tom I str. 85, 86, 189-217)

Przyczyną niepodłączenia 65,9% mieszkańców do sieci kanalizacyjnej był brak wybudowanej sieci w 15 spośród 17 miejscowości położonych w Gminie.

Kierownik wyjaśnił m.in., że nieruchomości dla których istnieje fizyczna możliwość podłączenia do sieci kanalizacyjnej jest kilkanaście, jednak ich właściciele zrezygnowali z podłączenia z uwagi na duże koszty związane z budową przyłącza kanalizacyjnego, która wymaga dobudowania przepompowni lub budowy przyłącza pod drogą. Natomiast w przypadku nieruchomości niepodłączonych do sieci wodociągowej, w większości przypadków nie ma przeszkód fizycznych do przyłączenia, jednak nie są znane powody dla których właściciele nie chcą skorzystać z usług Zakładu.

(akta kontroli tom I str. 85-87)

¹⁷ Dwóch brygadzystów, monterzy, konserwatorów, operatorzy urządzeń, maszyniści pomp, kierowcy, elektrycy.

¹⁸ Dwunastu pracowników było zatrudnionych m.in. w Zarządzie Zakładów Komunalnych w Wierzbicy, na którego miejsce powołano w 2002 r. ZWiK.

¹⁹ Były to umowy obejmujące jednocześnie usługi dostawy wody i usługi odprowadzania ścieków. W 2019 r. zawarto pięć umów, w 2020 r. – dwie umowy, w I półroczu 2021 r. trzy umowy.

1.3. W kontrolowanym okresie Zakład posiadał pozwolenia wodnoprawne wydane przez Starostę Radomskiego na okres 20 lat, tj. od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2032 r. na pobór wody z trzech ujęć: w Zalesicach²⁰, Polanach²¹ i Wierzbicy²². Na wprowadzanie oczyszczonych ścieków z oczyszczalni ścieków komunalnych w Wierzbicy ZWiK posiadał pozwolenie wodnoprawne wydane na okres 10 lat, tj. do 21 maja 2022 r.²³.

(akta kontroli tom I str. 88-99)

Zakład nie posiadał pozwoleń wodnoprawnych dla dwóch ujęć wody, które nie stanowiły własności Gminy, tj. w Rudzie Wielkiej oraz w Rzeczkowie.

(akta kontroli tom I str. 88-99, 140, 199, 200)

Stan prawny nieruchomości, na której znajdowała się studnia w Rudzie Wielkiej, nie został uregulowany, pomimo wyroku z 4 czerwca 2001 r.²⁴ zobowiązującego właściciela działki do przeniesienia jej własności na Gminę.

Kierownik wyjaśnił m.in., że ujęcie to wybudowane zostało prawdopodobnie w latach 70-tych i nigdy nie posiadało pozwolenia wodnoprawnego. Z uwagi na brak tytułu prawnego, bardzo małą liczbę odbiorców i wiek ujęcia, prowadzone są rozmowy o zakup wody z sąsiedniej gminy Orońsko.

(akta kontroli tom I str. 142, 146)

Z informacji uzyskanej od Wójty Gminy Wierzbica wynika, że Gmina nie wykupiła działki z powodu braku drogi dojazdowej. Ponadto Gmina przeprowadziła rozmowy z sąsiednią gminą Orońsko w celu zakupu wody dla mieszkańców zasilanych z tego ujęcia. Wymaga to jednak zabezpieczenia środków oraz zawarcia porozumienia w celu wykonania odcinka sieci na terenie sąsiedniej gminy. W najbliższym czasie Gmina będzie dążyć do realizacji tej inwestycji i wyłączenia ujęcia w Rudzie Wielkiej z użytkowania.

(akta kontroli tom I str. 237, 239)

Studnia w Rzeczkowie pozostawała w użyczeniu od właściciela działki od 13 kwietnia 2017 r., a z dniem 1 lutego 2018 r. została przekazana Zakładowi do użytkowania. W 2019 r. uzyskano zgodę od właściciela studni na 10-letnie użytkowanie w celu uzyskania pozwolenia wodnoprawnego. Kierownik trzykrotnie zgłaszał do Wójty potrzebę opracowania operatu wodnoprawnego dla studni, którego koszty oszacował na około 14,2 tys. zł netto. Do dnia zakończenia kontroli NIK nie została opracowana dokumentacja, co było spowodowane brakiem środków na jej sfinansowanie²⁵.

(akta kontroli tom I str. 140, 142, 147-155, 236-239)

1.4. W związku z poborem wód podziemnych z dwóch ujęć bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, PGW Wody Polskie ustalało dla ZWiK podwyższone opłaty na podstawie art. 281 ust. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne²⁶. W kontrolowanym okresie łączna wysokość opłat podwyższonych z tego tytułu wyniosła 43,6 tys. zł²⁷. Opłaty uiszczano w ciągu 14 dni od dnia doręczenia informacji ustalających ich wysokość za poszczególne kwartały, zgodnie z art. 281 ust 6 Prawa wodnego.

(akta kontroli tom I str. 100-140, 143)

1.5. ZWiK 21 maja 2018 r. przedstawił Radzie Gminy projekt Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków²⁸, który został przyjęty Uchwałą

²⁰ Decyzja znak: ROŚ.VI.6341.52.2012.MM z 31 maja 2012 r.

²¹ Decyzja znak ROŚ.VI.6341.53.2012.MM z 4 czerwca 2012 r.

²² Decyzja znak ROŚ.VI.6341.54.2012.MM z 5 czerwca 2012 r.

²³ Decyzja Starosty Radomskiego znak RO.6341.20.1.2021 z 22 maja 2021 r.

²⁴ Wyrok Sądu Rejonowego w Radomiu Sygn. Akt I C 191/01.

²⁵ Informacja otrzymana od Wójty Gminy Wierzbica.

²⁶ Dz. U. z 2021 poz.624, dalej: Prawo wodne.

²⁷ W tym 8,4 tys. zł w 2019 r., 13,9 tys. zł w 2020 r. i 21,2 tys. zł w I-iej połowie 2021 r.

²⁸ Poprzedni Regulamin został przyjęty Uchwałą Nr XXIII/175/2012 Rady Gminy Wierzbica z dnia 21 września 2012 r.

Nr L/310/2019 z 28 czerwca 2018 r. i przekazany do zaopiniowania przez PGW Wody Polskie. Po dokonaniu poprawek i uzupełnień, zgłoszonych przez organ regulacyjny²⁹ i uzyskaniu jego pozytywnej opinii³⁰, Regulamin został przyjęty Uchwałą Nr VI/43/2019 r. Rady Gminy Wierzbica z 18 marca 2019 r.³¹. Regulamin zawierał postanowienia wymagane art. 19 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, tj. w szczególności minimalny poziom świadczonych usług, warunki i tryb zawierania umów, sposób rozliczeń w oparciu o ceny i stawki opłat, warunki przyłączenia do sieci, standardy obsługi odbiorców, w tym sposoby załatwiania reklamacji oraz wymiany informacji dotyczących zakłóceń w dostawie wody i odprowadzaniu ścieków oraz warunki dostarczania wody na cele przeciwpożarowe.

(akta kontroli tom I str. 240-280)

Regulamin w rozdziale V Warunki przyłączenia do sieci zawierał postanowienia niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa. W szczególności:

- w § 15 ust. 4 wskazano elementy, które powinien zawierać wniosek o wydanie warunków przyłączenia do sieci, które były niezgodne z art. 19a ust. 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę,
- w § 17 ust. 1 wskazano termin na określenie warunków przyłączenia wynoszący 30 dni od dnia złożenia wniosku, który był niezgodny z w art. 19a ust. 1 ww. ustawy³².

Powyższe było skutkiem niedostosowania do dnia 19 września 2021 r. Regulaminu do przepisów ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, co zostało opisane w sekcji *ustalone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I str. 270, 275, 281)

Kierownik wyjaśnił m.in., że pomimo braku aktualizacji Regulaminu, Zakład stosował nowy wzór wniosku o wydanie warunków przyłączenia do sieci oraz wydawał warunki z zastosowaniem nowych terminów ustawowych.

(akta kontroli tom I str. 281, 282)

1.6. W poszczególnych latach kontrolowanego okresu, w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, Zakład uzyskał dochody w wysokości: 235,8 tys. zł w 2019 r., 313,6 tys. zł w 2020 r. i 143,2 tys. zł w I półroczu 2021 r. W zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków dochody wyniosły odpowiednio 257,8 tys. zł, 164,2 tys. zł i 220,0 tys. zł. W kontrolowanym okresie Zakład nie pozyskał żadnych środków zewnętrznych.

(akta kontroli tom I str. 156-161)

Środki finansowe na działalność ZWiK w poszczególnych latach planowano na podstawie wykonania w roku poprzednim z uwzględnieniem zmian przewidywanych na dany rok. Największy udział w kosztach Zakładu (ok. 57,1%) miały wydatki na wynagrodzenia osobowe wraz z pochodnymi, w dalszej kolejności (17,1%) zakup energii elektrycznej i szkolenia pracowników (7,9%).

(akta kontroli tom I str. 140, 143, 163-217)

Kierownik wyjaśnił m.in., że środki finansowe związane z gospodarowaniem zasobami wodnymi były i są wystarczające jedynie dla zapewnienia ciągłości działalności Zakładu, natomiast nie są adekwatne do potrzeb inwestycyjnych Zakładu. Cała sieć wodociągowa, ujęcia wody, oczyszczalnia i przepompownie, ścieków wymagają nowych inwestycji i modernizacji. Uzyskane środki ze sprzedaży

²⁹ PGW Wody Polskie wezwало Radę Gminy do usunięcia braków i błędów w Regulaminie wskazując, że projekt nie zawierał m.in. informacji na temat sposobu rozliczania starej i nowej taryfy w okresie międzyodczytów, zapisów na temat możliwości uzyskania informacji przez potencjalnego odbiorcę w zakresie dostępności usług, sposobu rozliczania w przypadku nieprawidłowego działania wodomierza głównego czy sposobu dokonywania odbioru wykonanego przyłącza.

³⁰ Postanowienie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie PGW Wody Polskie postanowieniem W.A.RET.070.2.131.6.2018 z 27.12.2018 r.

³¹ Regulamin wszedł w życie 10 kwietnia 2019 r.

³² Terminy ustawowe wynoszą 21 i 45 dni.

usług pozwalały jedynie na działania doraźne. Sieci i urządzenia starzeją się w coraz szybszym tempie. Pojedyncze działania remontowe przynoszą krótkotrwałe efekty. Podjęcie konkretnych zadań inwestycyjnych, pociągnęłoby jednak za sobą drastyczny wzrost cen usług.

(akta kontroli tom I str. 141, 144, 145)

Zakład nie opracował wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, o którym mowa w art. 21 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, z uwagi na nieplanowanie takich działań.

Kierownik wyjaśnił m.in., że ujęcia wody liczą ponad 40 lat i były budowane na miarę ówczesnych czasów. Modernizacja ujęć i urządzeń wymaga opracowania bardzo kosztownej koncepcji całościowej przebudowy, dostosowania ujęć i całej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej do aktualnych potrzeb. Wieloletni plan nie został opracowany, bo nie została opracowana koncepcja uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej. Koncepcję taką, jak również jej realizację może wykonać jedynie Gmina Wierzbica z ewentualnym pozyskaniem środków zewnętrznych.

(akta kontroli tom I str. 140, 143, 144, 185, 186)

Kierownik zwrócił się m.in. w dniu 3 września 2020 r. do Wójta z prośbą o opracowanie koncepcji skanalizowania pozostałej części Gminy. Do dnia zakończenia kontroli NIK koncepcja nie została opracowana.

Z informacji uzyskanej od Wójta wynika, że powodem nieopracowania koncepcji był brak środków finansowych.

(akta kontroli tom I str. 155, 236-239)

W kwestii potrzeb inwestycyjnych Kierownik wyjaśnił, że środki na pokrycie prac inwestycyjnych i modernizacyjnych są trudne do oszacowania. W sprawozdaniu z działalności za rok 2020 określono niezbędne potrzeby, koszt ich realizacji to około 3 mln złotych – w ciągu około pięciu lat. Wskazane potrzeby nie obejmują inwestycji, które wynikać będą z opracowania koncepcji uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy. W przypadku jej opracowania może okazać się niezbędna budowa nowego ujęcia wody, a koszt budowy to kilka milionów złotych. Z ekonomicznego punktu widzenia może być wymagana budowa nowej oczyszczalni w innym miejscu. Obecna, zlokalizowana na skraju Gminy, nie pozwala na podłączenie pozostałych odbiorców bez budowy przepompowni oraz rozległych sieci kanalizacyjnych. Koszt budowy może wynieść od 5 do 10 mln zł.

(akta kontroli tom I str. 162, 189, 205)

1.7. W kontrolowanym okresie obowiązywała taryfa dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków zatwierdzona przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie PGW Wody Polskie decyzją WA.RET.070.1.377.4.2018 z dnia 2 listopada 2018 r.³³ Dla usług zaopatrzenia w wodę wyodrębniono sześć grup taryfowych, ustalając różne stawki opłaty abonamentowej oraz dwie grupy dla usług odprowadzania ścieków.

W taryfie zastosowano jednolitą cenę za 1 m³ dostarczanej wody³⁴ oraz jednolitą cenę za 1 m³ odprowadzonych ścieków³⁵, z uwagi na świadczenie ww. usług w oparciu o takie same zasady technologiczne i techniczne. Taryfa została opracowana zgodnie z wymogami określonymi w art. 20 ust. 1-4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. W szczególności określono ją na podstawie niezbędnych przychodów po dokonaniu ich alokacji na poszczególne grupy taryfowe, stawki opłat zróżnicowano na podstawie udokumentowanych różnic

³³ Nowy wniosek o zatwierdzenie taryfy przesłano do PGW Wody Polskie w dniu 2 sierpnia 2021 r. do dnia zakończenia kontroli NIK nie została zatwierdzona przez organ regulacyjny.

³⁴ 3,10 zł w 1 roku; 3,11 zł w drugim roku i 3,10 zł w trzecim roku obowiązywania taryfy.

³⁵ 6,52 zł w pierwszym, 6,77 zł w drugim i 6,79 w trzecim roku obowiązywania taryfy.

kosztów zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Ewidencja księgowa³⁶ wraz z ewidencją sprzedaży³⁷, prowadzona była zgodnie z art. 20 ust. 5 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Umożliwiała ona wydzielenie kosztów stałych i zmiennych, przychodów związanych z poszczególnymi rodzajami działalności przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego a także, w odniesieniu do poszczególnych taryf, alokację niezbędnych przychodów według taryfowych grup odbiorców usług.

(akta kontroli tom I str. 283-346)

1.8. Taryfa nie zawierała rozwiązań mających na celu motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania ścieków, o których mowa w § 3 pkt 1 lit 2 i § 13 ust 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryfy oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków³⁸.

(akta kontroli tom I str. 341-348)

W ocenie Kierownika Zakładu w taryfie nie ma bezpośredniego mechanizmu motywującego odbiorców do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania ścieków gdyż ww. przepisy są martwe, brakuje wytycznych w jaki sposób w taryfie zawrzeć takie rozwiązania. Opłaty za dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków nie mogą być wygórowane. Opracowując taryfę Zakład liczył koszty tak, aby nie podnieść cen w sposób nieuzasadniony. Obecnie około 13% odbiorców nie ma zamontowanych wodomierzy i rozlicza się ryczałtowo, a tym samym nie racjonalizuje zużycia wody. Dlatego pozataryfowo Rada Gminy podjęła uchwałę³⁹, na mocy której wprowadzono dopłatę z budżetu Gminy 0,3 zł netto do ceny z 1 m³ wody dla odbiorców posiadających wodomierze. Celem takiego rozwiązania było przekonanie odbiorców rozliczających się ryczałtowo do założenia wodomierzy. Natomiast w projekcie taryfy na okres od grudnia 2021 r. wprowadzone zostały opłaty za podwyższenie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach oraz opłaty za podwyższenie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń. W jego ocenie takie rozwiązanie powinno zmotywować odbiorców do zmniejszenia zanieczyszczenia ścieków.

(akta kontroli tom I str. 347-360)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieopracowanie zakresu obowiązków i kompetencji poszczególnych komórek organizacyjnych, opisów poszczególnych stanowisk pracy oraz aktualnych zakresów obowiązków dla pracowników zatrudnionych w działach technicznych, co było niezgodne ze Standardem A3 Komunikatu Nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych, który stanowi, że *zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności jednostek, poszczególnych komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny. Aktualny zakres obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności powinien być określony dla każdego pracownika.*

³⁶ Prowadzona w programie FK-SQL PTI Zubix Sp. z o.o.

³⁷ Prowadzoną w programie alt-Wik.

³⁸ Dz. U. poz. 472, ze zm.

³⁹ Uchwała nr IX/72/2011 z dnia 2 czerwca 2011 r. w sprawie ustalenia dopłat do ceny 1 m³ wody na terenie Gminy Wierzbica. § 3 pkt 1 lit 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryfy oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków, stanowi, że przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne opracowuje taryfę w sposób zapewniający motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków. Natomiast § 13 ust 2 pkt 2 ww. rozporządzenia stanowi, że ceny i stawki opłat powinny być różnicowane w taki sposób, żeby zapewnić motywowanie odbiorców usług do racjonalnego korzystania z wody i ograniczania zanieczyszczenia ścieków.

Kierownik wyjaśnił m.in., że w Zakładzie obowiązuje Regulamin Pracy⁴⁰ dla wszystkich pracowników, określający organizację i porządek w pracy oraz związane z tym prawa i obowiązki pracowników i pracodawcy. O ww. obowiązkach wynikających z Komunikatu Nr 23 dowiedziano się w trakcie kontroli NIK i w najbliższym czasie planowane jest uzupełnienie brakującej dokumentacji.

(akta kontroli tom I str. 51, 54, 55, 62-84)

2. Nieprzedstawienie Radzie Gminy projektu zmian w Regulaminie dostarczania wody i odprowadzania ścieków, w terminie umożliwiającym dostosowanie go do ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, w myśl art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane i niektórych innych ustaw⁴¹. Termin na dostosowanie Regulaminu upłynął 19 września 2021 r.

Skutkiem powyższego, Regulamin zawierał postanowienia niezgodne z przepisami art. 19 a ust. 1 i 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę.

Kierownik wyjaśnił m.in., że przyczyną nieprzygotowania zaktualizowanego projektu Regulaminu był brak czasu z powodu kontroli innych instytucji oraz problemów wynikających ze struktury organizacyjnej, tj. braku odpowiedniej liczby pracowników biurowych. Oświadczył, że po zakończeniu kontroli NIK przystąpi do prac nad dostosowaniem Regulaminu i przedstawi go Radzie Gminy.

(akta kontroli tom I str. 281)

Ocena częściowa

Zakład uzyskał pozwolenia wodnoprawne dla trzech ujęć wody i oczyszczalni ścieków. Brak pozwoleń dla dwóch pozostałych ujęć był niezależny od Zakładu, który ponosił z tego tytułu podwyższone opłaty za usługi wodne. Obowiązująca taryfa została zatwierdzona przez organ regulacyjny. Zakład nie opracował projektu zmiany Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków, dostosowującej jego treść do zmienionej ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę.

ZWiK nie dysponował wystarczającymi środkami finansowymi na realizację inwestycji zwiększających zasięg sieci kanalizacyjnej, do której jest podłączonych 34,1% użytkowników wodociągu.

OBSZAR

2. Wykonywanie zadań z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi

Opis stanu faktycznego

2.1. W 2020 r. sieć wodociągowa została rozbudowana o dwa odcinki o łącznej długości 0,7 km. Dwie inwestycje pn. „Budowa sieci i przyłącza wodociągowego na terenie działek 2096/12, 242/3, 242/7, 242/8 i 242/2, położonych w m. Rzeczków”, o wartości 100,4 tys. zł i „Budowa wodociągu przy ul. Dolnej w m. Wierzbica”, o wartości 65,9 tys. zł, zostały zrealizowane i sfinansowane przez Gminę Wierzbica, a następnie przejęte przez Zakład do użytkowania. ZWiK nie brał udziału w planowaniu i realizacji ww. inwestycji, natomiast uczestniczył w odbiorach robót budowlanych.

(akta kontroli tom I str. 143, 144, 218-236, 238, 239, 361)

Z informacji uzyskanej od Wójta wynika m.in., że inwestycja dotycząca budowy sieci i przyłącza w Rzeczkowie związana była z nowo wybudowanym punktem selektywnej zbiórki śmieci. Budowa wodociągu w Wierzbicy wynikała natomiast z wykonania w 2018 r. projektu sieci sfinansowanego z funduszu sołeckiego na prośbę mieszkańców. Wójt nie egzekwował od ZWiK opracowania wieloletniego

⁴⁰ Zarządzenie nr 13 Kierownika ZWiK z dnia 12 grudnia 2018 r. w sprawie uaktualnienia i ujednolicenia Regulaminu Pracy ZWiK w Wierzbicy, zmienione Zarządzeniem nr 16/2020 z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie aneksu Regulaminu Pracy ZWiK w Wierzbicy.

⁴¹ Dz. U. poz. 471.

planu rozwoju i modernizacji urządzeń z powodu trudnej sytuacji finansowej Zakładu, który ze względu na wielkość przychodów i tak nie byłby w stanie samodzielnie sfinansować kosztownych inwestycji. Dlatego to Gmina realizowała tego typu inwestycje, a Zakład dokonywał bieżących napraw, remontów i mniejszych inwestycji.

(akta kontroli tom I str. 238, 239)

2.2. W latach 2019-2021 Zakład zapewnił przeprowadzenie rocznych kontroli stanu technicznego, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, obiektów budowlanych znajdujących się na pięciu ujęciach wody oraz na przepompowni i oczyszczalni ścieków. Roczne kontrole okresowe na ujęciach w Polanach, Zalesicach i Wierzbicy oraz na przepompowni ścieków w Wierzbicy przeprowadzono w grudniu 2019 r. i w grudniu 2020 r. Pierwszą roczną kontrolę obiektów na oczyszczalni ścieków przeprowadzono we wrześniu 2020 r. Pierwsze kontrole roczne na ujęciach niebędących własnością gminy w Rudzie Wielkiej i Rzeczkowie zostały przeprowadzone w dniu 16 lipca 2021 r., w trakcie kontroli NIK. W toku kontroli stwierdzono, że elementy budynków znajdowały się w należytym stanie technicznym, ale zapewnienie ich pełnej sprawności technicznej wymaga wykonania bieżącej konserwacji, naprawy bieżącej lub naprawy głównej. Urządzenia służące ochronie środowiska znajdowały się w odpowiednim stanie technicznym. W protokołach zlecono wykonywanie bieżących napraw i konserwacji. W odniesieniu do budynków na ujęciach w Zalesicach i Wierzbicy oraz na przepompowni w Wierzbicy zalecono m.in. termomodernizację, wymianę pokrycia dachowego bez wskazania terminu i stopnia pilności. ZWiK dokonywał bieżących napraw i konserwacji ww. budynków. Nie wykonał natomiast zaleceń dotyczących termomodernizacji budynków i wymiany pokryć dachowych. Kontrole zostały przeprowadzone przez osobę posiadającą stosowne uprawnienia i odnotowane w książkach obiektów budowlanych. Ponadto ZWiK zapewnił przeprowadzenie badań okresowych instalacji elektrycznych na ww. obiektach.

ZWiK nie posiadał dokumentów potwierdzających przeprowadzenie pięcioletnich kontroli stanu technicznego ww. obiektów oraz sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej, co zostało opisane w sekcji *ustalone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I str. 362-367, 387)

2.3. W kontrolowanym okresie na terenie Gminy funkcjonowało pięć stref ochronnych ujęć wody obejmujących wyłącznie tereny ochrony bezpośredniej⁴², które zostały ustanowione z urzędu przez PGW Wody Polskie.

Zakład nie posiadał analizy ryzyka, o której mowa w art. 133 ust. 3 ustawy Prawo wodne. Zgodnie z art. 551 ust. 2 ww. ustawy. Termin jej sporządzenia i złożenia wniosku o ustanowienie stref ochronnych obejmujących tereny ochrony bezpośredniej i pośredniej upływa 1 stycznia 2023 r.

(akta kontroli tom I str. 368-377, 384-385)

Kierownik zwracał się trzykrotnie do Wójta z prośbą o wykonanie lub sfinansowanie opracowania analizy ryzyka, wskazując że skutkiem braku takiej analizy będzie unieważnienie pozwoleń wodnoprawnych. Zwracał uwagę na konieczność podjęcia prac nad analizą w I kwartale 2020 r.

Z informacji uzyskanej od Wójta wynika, że powodem niewykonania analizy ryzyka ujęć wody był brak środków finansowych.

(akta kontroli tom I str. 153-155, 236, 237, 239)

⁴² Strefy ustanowione decyzjami PGW Wody Polskie: WA.ZUZ.4.4100.97.1.2018.AK z 10 października 2018 r. dla ujęcia w Wierzbicy, WA.ZUZ.4.4100.97.2018.AK z 19 października 2018 r. dla ujęcia w Zalesicach, WA.ZUZ.4.4100.97.2.2018.AK z 10 października 2018 r. dla ujęcia w Rudzie Wielkiej, WA.ZUZ.4.4100.97.3.2018.AK z 24 października 2018 r. dla ujęcia w Polanach i WA.ZUZ.4.4100.121.2021.EMG z 30 sierpnia 2021 r. dla studni głębinowej nr 6 w Rzeczkowie.

Ogłędziny czterech stref ochronnych wykazały m.in., że były one ogrodzone i odpowiednio oznaczone, zgodnie z art. 129 ustawy Prawo wodne. Stosowane tablice informacyjne były zgodne ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych o strefie ochronnej ujęcia wody⁴³. Zgodnie z art. 127 ustawy Prawo wodne tereny były użytkowane wyłącznie dla celów związanych z eksploatacją ujęcia wody. Tereny były zagospodarowane zielenią, a urządzenia do poboru wody zabezpieczone przed przedostawaniem się do nich wód opadowych lub roztopowych. Ścieki z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku dla osób zatrudnionych przy obsłudze, były odprowadzane poza granicę terenu.

(akta kontroli tom I str. 378-383)

2.4. Zakład nie ponosił, w kontrolowanym okresie, podwyższonych opłat za korzystanie z usług wodnych z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

Zgodnie z pozwoleniami wodnoprawnymi wydanymi przez Starostę Radomskiego na pobór wody dla trzech ujęć wody, Zakład prowadził systematyczne pomiary ilości pobieranej wody za pomocą wodomierzy zainstalowanych w obudowie studni. Wodomierze posiadały aktualne oceny zgodności z dyrektywą MID. Prowadzono również ewidencję wyników przeprowadzonych pomiarów ilości i jakości wody, z której wynika⁴⁴, że nie przekroczono limitów rocznej ilości poboru wód oraz średniodobowej ilości pobranej wody, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

(akta kontroli tom I str. 88-96, tom II str. 1-42)

Zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym na wprowadzanie oczyszczonych ścieków do rzeki Szabasówki, Zakład prowadził pomiary ilości odprowadzanych ścieków⁴⁵, których analiza wykazała, że nie przekroczono średniodobowego limitu ilości ścieków określonego w pozwoleniu (980 m³/d). Stwierdzono natomiast przekroczenie dobowego limitu maksymalnej ilości odprowadzanych ścieków (1300 m³/d) w dniach: 20 kwietnia 2020 r. (1507,3 m³/d) i 21 kwietnia 2020 r. (1329,1 m³/d)⁴⁶.

(akta kontroli tom I str. 97-99, tom II str. 11, 12, 41)

Kierownik wyjaśnił m.in., że przyczyną powyższego było wystąpienie gwałtownych burz z opadami deszczu, który poprzez sieć kanalizacyjną i prawdopodobnie otwory we włazach studzienek dostał się do oczyszczalni ścieków. Z uwagi na podejrzenie wprowadzania wód opadowych do sieci kanalizacyjnej, ZWiK dokonał we wrześniu 2021 r. zakupu zadymiarkei do studzienek w celu przeprowadzenia kontroli.

(akta kontroli tom II str. 41)

Przeprowadzane, zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym, pomiary jakości ścieków nie wykazały przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń.

(akta kontroli tom I str. 97-99, tom II str. 11, 12)

Wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków Zakład przekazywał do PGW Wody Polskie oraz do Delegatury WIOŚ w Radomiu na formularzu zgodnym z załącznikiem nr 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie rodzajów wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub urządzenia i innych danych oraz terminów i sposobów ich prezentacji⁴⁷. Zakład nie przekazywał natomiast informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości

⁴³ Dz. U. poz. 1217.

⁴⁴ Stwierdzono w oparciu o ewidencję stanów wodomierzy oraz oświadczenia kwartalne składane przez ZWiK do PGW Wody Polskie na podstawie art. 552 ustawy Prawo wodne.

⁴⁵ Ewidencję stanowiły wydruki dobowe generowane z zainstalowanych w dwóch komorach chemicznych sond Prosonic T-FMU230. Wydruki wskazywały ilości odprowadzanych ścieków w układzie dziennym i narastająco.

⁴⁶ Analizie poddano ewidencję ilości odprowadzanych ścieków za okresy: 27.04.-30.06.2019, 14.02.-06.04.2020 oraz 27.03.-24.05.2021.

⁴⁷ Dz. U. z 2008 r. nr 215 poz. 1366, ze zm. (uchylony z dniem 6 lutego 2020 r.).

pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych, co zostało opisane w sekcji *ustalone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom II str. 11, 12, 35-37)

2.5. W celu obniżenia strat wody w sieci wodociągowej, Zakład:

- zamontował przemienniki częstotliwości na ujęciu w Zalesicach w 2019 r. i na ujęciu w Rzeczku w 2020 r. wydając łącznie 18,6 tys. zł (15,6 tys. zł⁴⁸ w 2019 r. i 3,0 tys. zł w 2020 r.),
- zakupił rejestratory przepływu na ujęciach wody w Wierzbicy i Zalesicach w 2020 r. oraz w Polanach w 2021 r. o łącznej wartości 7,2 tys. zł (w tym 4,8 tys. zł w 2020 r. i 2,4 tys. zł w 2021 r.),
- zakupił cyfrowy detektor wycieków w 2019 r. o wartości 5,0 tys. zł,
- zakupił zamrażarki do rur w 2020 r. o wartości 4,2 tys. zł,
- zlecił badania najstarszej sieci żeliwnej w 2019 r., koszt 0,5 tys. zł.

(akta kontroli tom II str. 43-74)

Kierownik wyjaśnił m.in., że Zakład sukcesywnie dokupuje moduły telemetryczne (rejestratory) wraz z wodomierzami bieżąco rejestrującymi przepływ wody całą dobę. Dane pozyskane z rejestratorów, szczególnie w porze nocnej, pozwalają stwierdzić, czy nie wystąpiła poważna awaria sieci wodociągowej. Zakupiony w 2019 r. cyfrowy detektor wycieków pozwala wstępnie zlokalizować wyciek. Zamontowanie przemienników częstotliwości pozwoliło uniknąć uderzeń hydraulicznych na sieci, które mogły powodować wystąpienie poważnych awarii⁴⁹. Badanie w 2019 r. sieci żeliwnej za pomocą specjalistycznej aparatury wykrywającej wycieki potwierdziło i zlokalizowało wyciek.

(akta kontroli tom I str. 140, 144, 189, 204, tom II str. 43, 80)

W kontrolowanym okresie straty wody wyniosły: 67,9 tys. m³ w 2019 r., 189,1 tys. m³ w 2020 r. i 106,1 tys. m³ w I półroczu 2021 r. Straty te stanowiły odpowiednio 18,4% ilości wody pobranej w 2019 r. (369,9 tys. m³), 38,0% wody pobranej w 2020 r. (497,7 tys. m³) i 41,59% wody pobranej w I półroczu 2021 r. (255,1 tys. m³).

Kierownik nie potrafił wskazać przyczyn trzykrotnego wzrostu strat wody w 2020 r. w porównaniu do roku 2019. Po analizie stanów wodomierzy i ilości pobranej wody ocenił, że strata wykazana w 2019 r. może być niedoszacowana, tym bardziej, że na początku 2020 r. zostały zamontowane nowe wodomierze mierzące ilość pobranej wody ze studni głębinowych na ujęciach w Zalesicach i Polanach. Zwrócił również uwagę na fakt, że około 300 odbiorców nie posiada wodomierzy i rozlicza się wg przeciętnych norm zużycia, tym samym nie ma możliwości kontrolowania faktycznej ilości pobranej wody, co nie pozostaje bez wpływu na jej straty, zwłaszcza w okresach suchych. Również pomimo zbliżonej liczby awarii w tych latach straty mogą być różne z powodu różnej skali wycieku.

(akta kontroli tom II str. 75-79)

ZWiK nie posiadał oszacowanego ekonomicznego poziomu wycieków z sieci.

Kierownik wyjaśnił m.in., że Zakład podejmuje działania ograniczające straty. Główne koszty strat to koszty energii elektrycznej oraz opłat zmiennych. Oszacował, że w 2020 r. ich wysokość wyniosła około 78,6 tys. zł, co stanowi 7% kosztów w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Zwrócił również uwagę, że zużycie energii w 2018 r. wynosiło 406 tys. kWh, w 2019 r. – 357 tys. kWh, a w 2020 r. – 334 tys. kWh. Podjęte działania tj. montaż falowników, wymiana pomp, montaż sond

⁴⁸ W tym 5,6 tys. zł środki własne zakładu i 10,0 tys. zł środki z dotacji celowej udzielonej z budżetu Gminy Wierzbica na podstawie umowy z 22 maja 2019 r.

⁴⁹ Poprzedni układ sterowania działał w systemie start - stop, który powodował wiele problemów zarówno w pracy pomp jak i sieci wodociągowej, a przede wszystkim nie zapewniał wymaganego ciśnienia u skrajnie zlokalizowanych odbiorców.

zabezpieczających, układów sterowania umożliwiło zaoszczędzenie około 72 tys. kWh, co daje około 28,8 tys. zł oszczędności rocznie⁵⁰.

(akta kontroli tom II str. 79, 80)

2.6. W kontrolowanym okresie wystąpiły 53 awarie sieci wodociągowej, w tym 19 w 2019 r., 23 w 2020 r. i 11 w I połowie 2021 r. Wskaźnik intensywności awarii⁵¹ wyniósł odpowiednio 0,25, 0,29 i 0,14. Awarie sieci dotyczyły pęknięcia rur – najczęściej żeliwnych, sporadycznie (dwukrotnie w każdym roku) doszło do awarii hydrantów. Awarie naprawiano poprzez założenie opasek naprawczych lub wymianę zasuw na przyłączach. W żadnym z tych przypadków nie przeprowadzono badań jakości wody, o których mowa w § 6 pkt 1 lit. c rozporządzenia w sprawie jakości wody.

Kierownik wyjaśnił, że badania nie były przeprowadzane z uwagi na to, że w ocenie pracowników nie były one na tyle poważne, aby mogły stanowić zagrożenie pogorszenia jakości wody. Awarie były usuwane na bieżąco, wykopy były odwodnione i w większości przypadków naprawy polegały na montażu opaski naprawczej na rurze. Ponadto czas trwania awarii nie był długi (trwał maksymalnie kilka godzin). Następnie sieć była poddawana dezynfekcji i płukaniu za pomocą hydrantów. Taka praktyka wynikała z wieloletniego doświadczenia.

(akta kontroli tom II str. 81, 82)

W ww. okresie nie wystąpiły awarie sieci kanalizacyjnej.

Kierownik wyjaśnił, że ZWiK monitoruje i usuwa na bieżąco zatory sieci poprzez udrażnianie urządzeniem typu Wuko lub zleca usunięcie zatoru wykonawcy posiadającemu urządzenie o większej wydajności. Monitorowanie odbywa się praktycznie codziennie poprzez rewizje studni kanalizacyjnych. W celu zmniejszenia awaryjności sieci oraz skrócenia czasu usuwania awarii zamontowano rejestratory przepływu na trzech ujęciach wody⁵², przemienniki częstotliwości⁵³, wymieniono lub zamontowano zasuwę na sieci oraz dokonano podziału ilości wody z jednego ujęcia na dwie strefy zaopatrzenia⁵⁴.

(akta kontroli tom II str. 43, 80- 81)

Zakład nie prowadził ewidencji czasu trwania awarii (tj. przerw w dostawie wody dla odbiorców). Kierownik oszacował, że łączny czas trwania awarii w poszczególnych latach kontrolowanego okresu wyniósł: 75 godzin w 2019 r., 105 godzin w 2020 r. i 42 godziny w I połowie 2021 r. Maksymalny czas trwania awarii wyniósł: pięć godzin w 2019 r., osiem – w 2020 r. i sześć – w I półroczu 2021 r. Minimalny czas trwania awarii w całym okresie to 3 godziny.

Kierownik wyjaśnił, że wszelkie poważne awarie sieci wodociągowej są usuwane natychmiast po zgłoszeniu. W zależności od skali awarii ZWiK dokonuje oceny konieczności przerwania dostaw wody. W sytuacji gdy awaria, w ocenie pracowników, miałaby wpływ na jakość wody lub stanowiła istotne zagrożenie, np. dla mienia, w ruchu drogowym, wyłączenie dostaw wody następuje jeszcze przed podjęciem naprawy. Wyłączenia dostaw wody dokonuje się często dopiero po wykonaniu wykopu i ocenie wielkości awarii. W przypadku niewielkich awarii, pracownicy są w stanie dokonać napraw bez wyłączenia dostaw wody.

(akta kontroli tom II str. 83, 84)

2.7. W kontrolowanym okresie ZWiK nie prowadził uzdatniania wody. Woda poddawana była jedynie okresowej dezynfekcji podchlorynem sodu za pomocą

⁵⁰ Przy cenie za 1 kWh wynoszącą 0,40 zł.

⁵¹ Liczony jako stosunek liczby awarii sieci do łącznej długości sieci wodociągowej.

⁵² Umożliwiają szybsze wykrywanie awarii.

⁵³ Poprzez zapewnienie stałego ciśnienia w sieci pozwalają na uniknięcie uderzeń hydraulicznych na sieci, które mogły spowodować wystąpienie poważnych awarii.

⁵⁴ Szybsze określenie strefy awarii skutkuje skróceniem czasu wykrycia awarii oraz czasu trwania wycieku.

pomp dozujących zainstalowanych na każdym ujęciu. Stosowany środek do dezynfekcji posiadał atest państwowego Zakładu Higieny i dopuszczenie do uzdatniania i dezynfekcji wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

Kierownik wyjaśnił, że woda pobrana z ujęć nie wymagała uzdatniania. Technologia dezynfekcji jest stosowana od lat i nie uległa zmianie. Dezynfekcja przeprowadzana jest okresowo raz w tygodniu i trwa około dwóch dni oraz dodatkowo po każdej przerwie w dostawie wody spowodowanej awarią sieci lub wyłączeniem ujęcia z innych przyczyn.

(akta kontroli tom I str. 378-382, tom II str. 85, 86)

2.7. Zgodnie z § 26 rozporządzenia w sprawie jakości wody, odbiorcy byli informowani o jakości wody niespełniającej wymagań w sposób ustalony w procedurze postępowania na wypadek pogorszenia się jakości wody tj. poprzez komunikaty opracowanych przez PSSE i ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Gminy www.wierzbica.pl oraz na tablicach informacji publicznej, zlokalizowanych na terenie gminy. Informacje przekazywano sołtysom, których zadaniem było przekazanie ich mieszkańcom. W ten sam sposób upubliczniano komunikaty informujące o przywróceniu jakości wody do wymagań.

(akta kontroli tom I str. 170, 204, 213, 217, 224, 225, 231, 235, 244)

2.8. W latach 2019-2021 Zakład nie stosował obniżek ceny wody za jej niedostarczanie w odpowiedniej ilości i jakości, pod odpowiednim ciśnieniem. Umowy zawarte z odbiorcami nie zawierały zapisów odnoszących się do tej kwestii. Również obowiązująca taryfa nie przewidywała tego typu rozwiązań.

Kierownik wyjaśnił, że Regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków, który jest załączany każdorazowo do umowy, w § 34 przewiduje możliwość złożenia reklamacji w takich sytuacjach. W jego ocenie takie rozwiązanie jest wystarczające.

(akta kontroli tom I str. 270, 279, tom II str. 87-108)

2.9. [...] ⁵⁵.

2.10. W kwestii utrudnień i ograniczeń w gospodarowaniu zasobami wodnymi przez ZWiK, Kierownik wskazał na organizację Zakładu, wieloletnie zaniedbania i utrudnienia o charakterze prawnym. Do pierwszych zaliczył strukturę organizacyjną nieadekwatną do potrzeb ⁵⁶, a także przestarzałe układy sterowania na trzech ujęciach. Ich wymiana pozwoliłaby na usprawnienie dysponowania zasobami ludzkimi i w efekcie zmniejszenie kosztów funkcjonowania Zakładu. Co do utrudnień prawnych zwrócił uwagę na dużą liczbę aktów prawnych, co w przypadku tak małego przedsiębiorstwa jak ZWiK, w którym za te kwestie odpowiedzialnych jest tylko czterech pracowników, nie pozostaje bez wpływu na jakość świadczonych usług.

(akta kontroli tom II str. 133, 134)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Niezapewnienie przeprowadzenia, co najmniej raz na 5 lat, kontroli stanu technicznego obiektów budowlanych na ujęciach wody, oczyszczalni i przepompowni ścieków oraz wszystkich odcinków sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej, co było niezgodne z art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane ⁵⁷, jak też niezapewnienie przeprowadzenia rocznych kontroli stanu technicznego obiektów budowlanych na ujęciach wody w Rudzie

⁵⁵ Na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 10 ustawy o statystyce publicznej, NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie tajemnicy statystycznej.

⁵⁶ Opisano w części 1.1. niniejszego wystąpienia.

⁵⁷ Dz. U. z 2020 poz. 1333.

Wielkiej i Rzeczkowie w 2019 r. i 2020 r. oraz na oczyszczalni ścieków w 2019 r., co było niezgodne z art. 64 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo budowlane.

Nieprzeprowadzenie kontroli okresowych trzech odcinków sieci zostało stwierdzone przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Radomiu, w trakcie kontroli przeprowadzonej na zlecenie NIK⁵⁸.

Kierownik wyjaśnił m.in., że ze względu na wysokie koszty przeglądów obiektów liniowych, dokonywane są jedynie własne kontrole sieci lub sprawdzenia nieszczelności najstarszej żeliwnej sieci poprzez specjalistyczne urządzenie (zlecane Wodociągom Radomskim).

Od momentu objęcia funkcji Kierownika sukcesywnie, w miarę posiadanych środków finansowych dokonuje on uzupełnienia brakujących przeglądów technicznych.

(akta kontroli tom I str. 362-367)

2. W okresie od 26 lutego 2020 r. ZWiK przysłał do PGW Wody Polskie oraz do Delegatury WIOŚ w Radomiu wyniki pomiarów ilości i jakości ścieków na formularzu niezgodnym z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 20 stycznia 2020 r. w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi⁵⁹. W szczególności w ww. dokumencie nie podano danych przyrządów pomiarowych służących do zmierzenia ilości ścieków, wyników pomiarów dla każdej doby. Podano natomiast ilość odprowadzonych ścieków we wskazanym okresie.

Kierownik wyjaśnił, że powodem przekazywania danych na nieaktualnym formularzu było przeoczenie.

(akta kontroli tom II str. 11, 12, 35-37, 41, 42)

3. W kontrolowanym okresie ZWiK nie przekazywał do PGW Wody Polskie ani do WIOŚ informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych mimo wprowadzenia takiego obowiązku z dniem 6 lutego 2020 r., na podstawie art. 304 ust. 1 ustawy Prawo wodne. Układ przekazywanych danych został określony w załączniku nr 1 do ww. rozporządzenia w sprawie formy i układu przekazywanych wyników pomiarów. Do 6 lutego 2020 r. obowiązek taki wynikał z art. 149 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁶⁰. Układ danych w tym zakresie był określony w załączniku nr 3 rozporządzenia Ministra Środowiska z 2008 r.

Kierownik wyjaśnił, że powodem nieprzekazywania ww. informacji było niedopatrzenie pracownika. Ponadto PGW Wody Polskie ani WIOŚ nie występowały do Zakładu o przekazanie takich informacji.

(akta kontroli tom II str. 11, 12, 42)

4. [...] ⁶¹.

ZWiK wypełniał obowiązki wynikające z pozwoleń wodnoprawnych, w szczególności w zakresie ilości pobranej wody na ujęciach oraz ilości i jakości odprowadzonych ścieków. Strefy ochrony bezpośredniej były właściwie zabezpieczone i oznaczone. Zakład, z uwagi na ograniczone środki finansowe, podejmował działania związane

Ocena cząstkowa

⁵⁸Kontrola w dniu 30 sierpnia 2021 r., którą objęto dokumentację dotyczącą następujących odcinków sieci wodociągowej: Polany – Pomorzany – Wymysłów – Kolonia Polany, Dąbrówka Warszawska oraz Kolonia Pomorzany. Za brak protokołów z okresowej kontroli ww. sieci wodociągowych nałożone zostały trzy mandaty karne oraz zobowiązano Kierownika ZWiK do przedłożenia w terminie 30 dni brakujących protokołów kontroli okresowej tych odcinków sieci.

⁵⁹Dz. U. z 2020 poz. 144.

⁶⁰Dz.U. z 2020 r. poz. 1219.

⁶¹Na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 10 ustawy o statystyce publicznej, NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie tajemnicy statystycznej.

z ograniczaniem strat wody oraz ograniczaniem awaryjności sieci w niewielkim zakresie. Awarie sieci wodociągowej były sprawnie usuwane, a przerwy w dostawie wody trwały do kilku godzin. Nie wywiązano się natomiast z obowiązku przeprowadzania okresowych kontroli stanu technicznego sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

OBSZAR 3. Nadzór nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków

Opis stanu faktycznego

3.1. W kontrolowanym okresie w ZWiK obowiązywała Procedura postępowania na wypadek pogorszenia się jakości wody przeznaczonej do spożycia oraz wystąpienia awarii wodociągowej na terenie Gminy Wierzbica⁶², w której opisano zasady wewnętrznej kontroli jakości wody. W Zakładzie nie została opracowana procedura monitorowania pracy sieci wodociągowej.

Kierownik wyjaśnił m.in., że sieć była monitorowana na podstawie przyjętych przez lata praktyk.

(akta kontroli tom II str. 136, 137, 143-156)

Pomiary ciśnienia⁶³ na pięciu ujęciach wody przeprowadzane były przez pracowników na bieżąco. Pomiary dokonywano również z nieokreśloną częstotliwością na czterech przyłączach wodociagowych⁶⁴, a na sieci wodociągowej (hydranty) – w przypadku podejrzenia awarii. W ich wyniku stwierdzono w 2019 r. zbyt wysokie ciśnienie w jednym punkcie monitoringu i zbyt niskie w drugim punkcie, co było związane ze sposobem sterowania pompami na ujęciu w Zalesicach. W połowie 2019 r. problem wyeliminowano poprzez montaż przemienników częstotliwości na ujęciu. Ponadto w 2021 r. incydentalnie występowało zbyt niskie ciśnienie w punkcie znajdującym się w najwyższej części gminy z powodu suszy, w trakcie której pobór wody wzrósł nawet trzykrotnie.

Kierownik wyjaśnił, że pomiary ciśnienia na wprowadzeniu do sieci dokonywane są przez pracowników podczas pracy, za pomocą zainstalowanych manometrów lub przetworników ciśnienia na ujęciach. Na ujęciu w Zalesicach, po instalacji przemienników częstotliwości, pomiar odbywa się także pod nadzorem sterownika PID, który utrzymuje stałe ciśnienia na wyjściu z ujęcia, niezależnie od poboru wody.

(akta kontroli tom II str. 135-140, 142)

Pomiaru natężenia przepływu wody dokonywano na wprowadzeniu do sieci na pięciu ujęciach wody.

Kierownik wyjaśnił, że w 2019 r. pomiarów natężenia dokonywał raz w miesiącu pracownik poprzez użycie wodomierza na wprowadzeniu do sieci oraz stopera, tak aby określić ilość wody przepływającej w określonym interwale czasowym. Od 2020 r. część pomiarów (tj. w 2020 r. na dwóch ujęciach, a w 2021 r. – na trzech) dokonywana była automatycznie poprzez rejestrację przepływu w czasie rzeczywistym za pomocą modułów telemetrycznych MAC R6 w połączeniu z wodomierzem na wyjściu z ujęcia. Dane z modułów przekazywane są na serwer, na którym gromadzone są przepływy minimalne i maksymalne, ilość wody wprowadzonej w danej dobie. Oświadczył, że w miarę posiadanych środków Zakład będzie dążył do zakupu rejestratorów dla pozostałych ujęć oraz jednego kontrolnego dla ewentualnej kontroli odbiorców usług.

(akta kontroli tom II str. 135-140)

⁶² Procedura opracowana w kwietniu 2020 r. i przekazana do PSSE w Radomiu 29 kwietnia 2020 r.

⁶³ Za pomocą zainstalowanych manometrów.

⁶⁴ U trzech pracowników ZWiK i sołtysa wsi Ruda Wielka. Punkty te wybrane zostały ze względu na rzędne terenu (najniższa lub najwyższa rzędna, co ma bezpośredni wpływ na ciśnienie wody w sieci).

W wyniku monitoringu natężenia przepływu wody stwierdzono w 2021 r. za wysokie natężenie na ujęciu w Zalesicach, mimo że w grudniu 2020 r. wymieniono tam drugą pompę. W związku z tym w 2021 r. wymieniono pompę głębinową na pompę o większej mocy i wydajności na ujęciu w Rzeczkowie, współpracującym z ujęciem w Zalesicach.

(akta kontroli tom II str. 140)

W kontrolowanym okresie przeprowadzono pomiar szczelności przewodów w 2020 r. na odcinku sieci wodociągowej z powodu podejrzenia awarii, w wyniku czego wykryto wyciek wody, które Zakład usunął.

Kierownik wyjaśnił, że nie przeprowadzano regularnych kontroli szczelności przewodów z powodu braku narzędzi, tj. koleratora. Koszt zakupu nowego koleratora jest dla Zakładu zbyt duży (ok. 100,0 tys. zł). Zakupiony w 2019 r. akustyczny detektor wycieków pozwala wstępnie określić możliwość wystąpienia awarii. Ponadto zamontowane rejestratory przepływu na ujęciach także pozwalają wstępnie stwierdzić wystąpienie nieszczelności.

(akta kontroli tom II str. 135, 141, 142)

3.2. Dla potrzeb oceny przydatności wody w ramach prowadzenia wewnętrznej kontroli jakości wody, Zakład corocznie uzgadniał w PSSE w Radomiu stałe punkty czerpalne służące do pobierania próbek wody do badań oraz harmonogramy (terminy) pobierania próbek wody do badań.

(akta kontroli tom II str. 157-169)

Zakład zapewniał wykonywanie, zgodnie z harmonogramem, badań wody w zakresie dotyczącym wymagań i parametrów objętych monitoringiem zgodnie z częścią A i częścią B załącznika nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi⁶⁵.

Ponadto przeprowadzał badania wody w zakresie monitoringu substancji promieniotwórczych. Badania wykonane na trzech ujęciach (Polany i Ruda Wielka w 2017 r. i Studnia nr 6 w Rzeczkowie Kolonii w 2018 r.) nie wykazały przekroczeń stężeń, tym samym kolejne badania przewidziane są po upływie 10 lat, zgodnie z ww. rozporządzeniem. Natomiast na dwóch ujęciach (Zalesice i Wierzbica) w 2017 r. stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego stężenia radonu, w związku z czym, zgodnie z § 15 pkt 9 ww. rozporządzenia wykonano po 6 miesiącach, w dniu 13 lutego 2018 r. kolejne badanie wody, które nie wykazało przekroczeń dopuszczalnych stężeń. Kolejne badania przewidziane są do wykonania po upływie 5 lat.

(akta kontroli tom II str. 170-179)

Badanie próbek wody zlecano PSSE w Radomiu, PSSE w Starachowicach, PSSE w Siedlcach, a także innym laboratorium⁶⁶, które posiadały udokumentowany system jakości prowadzonych badań zatwierdzony przez Państwową Inspekcję Sanitarną, co było zgodne z art. 12 ust. 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę

(akta kontroli tom II str. 180-192)

3.3. Sprawozdania z badania próbek wody do spożycia, w przypadku nieprzekroczenia parametrów jakości wody, były sporządzane w ciągu dwóch, trzech tygodni od dnia pobrania próbek. W przypadku przekroczenia parametrów jakości wody ZWiK był niezwłocznie informowany telefonicznie (jeszcze przed sporządzeniem sprawozdań) i podejmował natychmiastowo działania naprawcze, o czym na bieżąco informował PSSE w Radomiu oraz Wójta.

(akta kontroli tom II str. 170, 195-271)

⁶⁵ Dz. U. poz. 2294. Dalej: rozporządzenie w sprawie jakości wody.

⁶⁶ J.S. Hamilton Poland Sp. z o.o., Wodociągi Miejskie w Radomiu,

3.4. W latach 2019-2021 (I półrocze) PPiS w Radomiu wydał łącznie 95 ocen jakości wody wodociągowej, w tym 26 w 2019 r., 42 w 2020 r. i 27 w I połowie 2021 r. W 85 przypadkach stwierdzono przydatność wody do spożycia⁶⁷. W ośmiu przypadkach PPiS stwierdził warunkową przydatność wody do spożycia, w tym cztery w 2019 r. i po dwa w 2020 i I półroczu 2021 r. Brak przydatności wody do spożycia stwierdzono w dwóch przypadkach w 2019 r.

W przypadkach warunkowej przydatności wody do spożycia, przekroczenia dopuszczalnych wartości dotyczyły parametrów mikrobiologicznych (występowanie bakterii grupy coli – stwierdzano ich występowanie w ilości od 1 do 4 j.t.k./100 ml wody), fizyko-chemicznych (żelazo w ilości 217 ug/l – przy dopuszczalnej 200 ug/l, mangan w ilości 55 ug/l – przy dopuszczalnej 50 ug/l) oraz mętności (wynoszącej od 4 do 6,1 NTU przy dopuszczalnej wartości 1 NTU).

W przypadku braku przydatności wody do spożycia, przekroczenia dotyczyły parametrów mikrobiologicznych. Stwierdzono występowanie bakterii grupy coli w ilości od 7 do 16 j.t.s./100 ml wody. PPiS w Radomiu nakazał unieruchomić wodociąg publiczny w Rudzie Wielkiej, podjąć działania naprawcze w celu doprowadzenia jakości wody do wymagań, poinformować odbiorców o braku przydatności do spożycia, zapewnić mieszkańcom wodę. Wszystkie nakazane działania zostały bezzwłocznie wykonane.

We wszystkich ww. przypadkach Zakład podejmował działania naprawcze tj. płukanie sieci przez hydranty i dezynfekcję podchlorynem sodu, a następnie, w ramach kontroli wewnętrznej, zapewnił przeprowadzenie badań jakości wody, których wyniki (stwierdzające spełnianie wymogów) przesyłał do PPiS w Radomiu.

(akta kontroli tom II str. 195-271)

3.5. W kontrolowanym okresie ZWiK nie występował z wnioskiem o zgodę na odstępstwo od wymagań, jakim powinna odpowiadać woda, określonych w rozporządzeniu w sprawie jakości wody.

Kierownik wyjaśnił m.in., że woda pobierana z ujęć spełniała wymagania rozporządzenia bez potrzeby jej uzdatniania w związku z tym nie było konieczności wnioskowania o odstępstwo.

(akta kontroli tom II str. 194)

3.6. W latach 2019-2021 wystąpiło łącznie 48 zdarzeń mogących spowodować zmianę jakości wody wodociągowej, zwłaszcza jej pogorszenie. Były to awarie sieci wodociągowej oraz jedno zdarzenie w 2020 r. – podejrzenie zanieczyszczenia chemicznego wód podziemnych⁶⁸.

(akta kontroli tom II str. 81, 272, 273)

3.7. W kontrolowanym okresie nie wpłynęły do ZWiK reklamacje, o których mowa w § 34 ust. 4 Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków.

Skargi i wnioski⁶⁹ dotyczące m.in. wymiany lub usunięcia rur wodociągowych, usunięcia awarii kanalizacji, informacji o przedostawaniu się wody do piwnic, skargi na sąsiada itp. zostały rozpatrzone niezwłocznie po przeprowadzeniu sprawdzeń sieci.

(akta kontroli tom II str. 274-275)

3.8. Z wyjaśnień Kierownika wynika m.in., że kontrole, o których mowa w art. 7 pkt 2 ustawy o zaopatrzeniu w wodę⁷⁰, przeprowadzane były na bieżąco przez

⁶⁷ W tym 20 w 2019 r., 40 w 2020 r. i 25 w I połowie 2021 r.

⁶⁸ Związane z ujawnieniem w odległości około 800 m od studni głębinowej zlokalizowanej na ujęciu w Wierzbicy porzuconych pojemników wypełnionych nieznaną substancją, która przedostawała się z nieszczelnych pojemników do wód powierzchniowych. O zaistniałej sytuacji ZWiK poinformował PPiS w Radomiu, który pobrał do badania próbki wody ze studni. Badania nie wykazały pogorszenia wody.

⁶⁹ Pięć pism w 2019 r., trzy – w 2020 r. i jedno – w I półroczu 2021 r.

⁷⁰ Kontrole urządzenia pomiarowego, wodomierza głównego lub wodomierzy zainstalowanych przy punktach czerpalnych i dokonywanie odczytu ich wskazań oraz badań i pomiarów.

pracownika podczas odczytu wodomierzy, zgodnie z okresem rozliczeniowym wskazanym w umowie.

Ponadto przeprowadzano kontrole doraźne w celu ewentualnej kontroli wskazań lub podejrzeń (w celu sprawdzenia poprawności odczytu lub zaniżonego wskazania względem średniego zużycia).

Kontrole te polegały na sprawdzeniu poprawności wskazań, stanu plomb wodomierzy głównych. Kontrole nie były ewidencjonowane.

(akta kontroli tom II str. 276)

Zakład nie przeprowadzał kontroli ilości i jakości ścieków bytowych, o których mowa w art. 9 ust. 3 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę⁷¹.

Kierownik wyjaśnił, że głównymi odbiorcami wody w Gminie są gospodarstwa domowe oraz instytucje samorządowe, u których nie ma urządzeń pomiarowych mierzących ilość odprowadzanych ścieków. W ich przypadku, zgodnie z art. 27 ust. 5 ustawy, ilość odprowadzanych ścieków ustalana jest jako równa ilości wody pobranej. U tych odbiorców nie przeprowadzano kontroli z uwagi na małe ryzyko nieprawidłowości, a zbyt duże koszty kontroli. Zakład dokonuje kontroli mieszaniny ścieków dopływających do oczyszczalni, w celu obserwacji ewentualnych nieprawidłowości skutkujących koniecznością kontroli poszczególnych odbiorców.

(akta kontroli tom II str. 276)

W kontrolowanym okresie przeprowadzono jedną kontrolę jakości ścieków przemysłowych⁷², która została podjęta w związku z kolorem ścieków odbiegającym od normy. Badania próbki wykazały ponadnormatywną ilość chromu. W wyniku postępowania wyjaśniającego ustalono, że przyczyną tego była awaria u przedsiębiorcy, który podjął natychmiast działania naprawcze i przedstawiał ZWiK wyniki kolejnych badań jakości ścieków. Po czterech miesiącach Przedsiębiorca ostatecznie doprowadził ścieki do jakości wymaganej w pozwoleniu wodnoprawnym. Kierownik wyjaśnił, że mając na uwadze to zdarzenie, pracownik zatrudniony na oczyszczalni na bieżąco kontroluje wygląd ścieków. Od ww. awarii nie zgłaszał zastrzeżeń co do ich wyglądu. W najbliższym czasie planowane jest zlecenie badania jakości ścieków.

(akta kontroli tom II str. 276-281)

W kontrolowanym okresie Zakład nie składał zawiadomień w sprawach określonych w art. 28 ust. 1 i ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę, gdyż, jak wyjaśnił Kierownik, w wyniku kontroli nie stwierdzono takich nieprawidłowości⁷³.

(akta kontroli tom II str. 277)

W kontrolowanym okresie wystąpiły trzy przypadki, w których stwierdzono bezumowne pobieranie wody. Właściciele posesji dobrowolnie zgłosili się do Zakładu celem uregulowania stanu faktycznego. Zakład zawarł z nimi porozumienia, w których celem zadośćuczynienia odbiorcy dokonali zapłaty za zużycie wody w okresach przez nich wskazanych. Zawarto z nimi umowy na dostarczanie wody, które stanowią podstawę aktualnych rozliczeń.

Kierownik wyjaśnił m.in., że w tych przypadkach odbiorcy dokonali zapłaty za udowodniony czas bezumownego korzystania z wody.

(akta kontroli tom II str. 277-295)

⁷¹ kontrola ilości i jakości odprowadzanych ścieków bytowych i ścieków przemysłowych oraz kontroli przestrzegania warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych.

⁷² W lipcu 2019 r. Kontrola ścieków przemysłowych dotyczy jednego przedsiębiorcy, który odprowadza ścieki bezpośrednio do sieci kanalizacyjnej przez przyłącze znajdujące się przed oczyszczalnią ścieków.

⁷³ Są to czyny, tj.: pobieranie wody z urządzeń wodociagowych bez uprzedniego zawarcia umowy, uszkodzenie wodomierza głównego, zerwanie lub uszkodzenie plomb umieszczonych na wodomierzach, urządzeniach pomiarowych lub zaworze odcinającym, a także wpływanie na zmianę, zatrzymanie lub utratę właściwości lub funkcji metrologicznych wodomierza głównego lub urządzenia pomiarowego, niedopuszczenie przedstawiciela przedsiębiorstwa wodociagowo-kanalizacyjnego do wykonania czynności m.in. kontrolnych.

3.9. W kontrolowanym okresie w ZWiK przeprowadzono pięć kontroli zewnętrznych, których przedmiotem było zbiorowe zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków, w tym dwie w 2019 r. jedną w 2020 r. i dwie w 2021 r. Kontrola sanitarna przeprowadzona przez PPiS w Radomiu w 2019 r., która objęła wszystkie pięć ujęć wody, wykazała na jednym z nich (Polany) zły stan techniczny schodów prowadzących do zbiorników magazynowych wody. Nałożony decyzją PPiS obowiązek zapewnienia odpowiedniego stanu technicznego schodów został wykonany terminowo, co zostało stwierdzone podczas kolejnej kontroli.

Przeprowadzona w 2020 r. przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska kontrola interwencyjna oczyszczalni ścieków w zakresie przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym wykazała zanieczyszczenia rzeki, wskutek czego WIOŚ zarządził bezzwłoczne zaprzestanie odprowadzania niedostatecznie oczyszczonych ścieków. W wyniku podjętych działań naprawczych (wykrycie i zlikwidowanie nielegalnego podłączenia do kolektora oraz wyczyszczenie kolektora na odcinku 150 m) ścieki zostały doprowadzone do wymagań określonych w pozwoleniu, co potwierdzone zostało przez WIOŚ, który wyraził zgodę na podjęcie działalności oczyszczalni ścieków.

Przeprowadzona w 2021 r. kontrola sanitarna pięciu ujęć wody wykazała na dwóch ujęciach (Wierzbica i Polany) nieprawidłowości polegające m.in. na zaciekach i odpryskach farby na ścianach i suficie, oznakach korozji na armaturze wodociągowej, braku zabezpieczeń okna w pomieszczeniu chlorowni przed dostępem światła. PPiS wydał decyzje nakazujące usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości w terminie do dnia 30 listopada 2021 r. i 31 grudnia 2022. W związku z wydanymi nakazami napraw, w dniu 14 lipca 2021 r., Kierownik zwrócił się do Wójta z prośbą o ich sfinansowanie.

Przeprowadzona w dniu 27 lipca 2021 r. przez PGW Wody Polskie kontrola przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych nie wykazała nieprawidłowości.

(akta kontroli tom II str. 296-327)

3.10. Sprawujący nad ZWiK nadzór Wójt Gminy Wierzbica poinformował, że Gmina zajmowała się stratami wody dążąc do ich zmniejszenia, a tym samym zmniejszenia kosztów funkcjonowania Zakładu. Ponadto corocznie przyjmowała sprawozdania z funkcjonowania Zakładu.

(akta kontroli tom I str. 163, 171, 187, 188, 236, 238)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

NIK ocenia pozytywnie sprawowanie przez Zakład nadzoru nad zbiorowym zaopatrzeniem w wodę, poprzez bieżący monitoring pracy sieci wodociągowo-kanalizacyjnej oraz jakości wody. Zakład podejmował skuteczne działania w przypadku przekroczenia parametrów jakości wody.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

- 1) opracowanie zakresów zadań, uprawnień i odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych, opisów poszczególnych stanowisk pracy oraz aktualnych zakresów obowiązków dla pracowników zatrudnionych w działach technicznych,

- 2) dostosowanie Regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków do przepisów zmienionej ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę,
- 3) zapewnienie przeprowadzenia okresowych kontroli stanu technicznego sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej,
- 4) przekazywanie do PGW Wody Polskie i WIOŚ:
 - wyników pomiarów ilości i jakości ścieków na formularzu zgodnym z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej w sprawie formy i układu przekazywanych wyników,
 - informacji o wynikach prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych,
- 5) [...] ⁷⁴.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 30 września 2021 r.

Kontroler:

/-/

Ilona Bożek
główny specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

Dyrektor Delegatury Najwyższej Izby
Kontroli w Warszawie

Z up. Wiesława Bronisz p.o.
Wicedyrektora
/-/

⁷⁴ Na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 10 ustawy o statystyce publicznej, NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie tajemnicy statystycznej.